

Zaman Gazetesi

19 KASIM 2013

Herkül Millas

Ortak bir dil yoksa, anlaşmak bir yana, doğru dürüst kavga bile edemeyiz. Bundan dolayı bu terimler sözlüğünü sunuyorum:

“Vatandaş”: Sevdiklerimiz ve yakın hissettiklerimiz değildir. T.C. Anayasa ve yasalarına göre belirlenir vatandaşlık. Aralarında sevmediklerimiz, tasvip etmediklerimiz de olsa onlar yine vatandaşlardır. Vatandaşlar aralarında eşittir, daha doğrusu yasa karşısında eşit sayılmalıdır. Vatandaşlar birinci sınıf ve ikinci sınıf diye ikiye ayrılırsa, vatandaşlık kavramı bütün olarak sakatlanır. Başka ülkelerinin uyrukluları “vatandaşımız” değildir; onlara soydaş veya Osmanlı bakiyesi dendiğini duydum.

“Çocuk” ve “reşit”: Çocuk, reşit olmayan vatandaşlar için kullanılan bir terimdir. Hak ve görevleri farklıdır. Çocuklar, anne ve babalarının vesayeti altındadırlar. Reşit olunca eşit vatandaş olurlar. Yani vesayet biter. Reşit olanların görevleri arasında asker olmak ve emir alınca ölüme gitmek bile var. Reşit olanlar siyasileri seçme hakkını elde ederler; haklarından biri de kimin başbakan olacağına karar verebilmeleridir. Yani çocukluk dönemlerinde anne babaları onlar hakkında kararlar verirken, reşit olunca başbakanı bile onlar belirleyebiliyorlar.

“Emanet”: Sözlükler “korunmak için birine bırakılan eşya veya kimse” diye yazıyor. Eskiden “eti senin kemiği benim” derlerdi; ancak bu minikler için söylenirdi. Günümüzde vatandaşlar kimseye emanet edilmez. Çünkü reşit vatandaş konumunda olanın üzerinde kimsenin emanete bırakma tasarrufu olamaz.

“Güvence”: Toplumsal anlamında kullanıldığında “yasal garanti” gibi bir anlam taşır. Vatandaşların hakları anayasa ve yasalarla güvence altındadır, örneğin. Eskiden güvence krallar, lordlar, ağalar vb. tarafından sağlanırdı. Artık buna gerek yok çünkü bağımsız adalet sistemi bu güvenceyi sağlıyor. Kişilerin güvence vermesine gerek duyulmuyor. Hükümetler de yasal güvence altındadır; siyasilerin de güvencesini yasalar sağlar. Yani siyasiler güvenceyi sağlamaz; yasalar, siyasiler dahil, herkese güvence sağlar.

“Kız-erkek” / “kız/oğlan” / “kadın-erkek”: Bu terimler karıştırılıyor sık sık. “Kız” deniyor

“kadın-erkek” söz konusu olunca. Ortaokuldaki çocuklar için “kız” kullanılsa da “vatandaşlar” söz konusu olunca “kız” terimini kullanmak yakışık olmuyor: kadını küçültmek, vesayet altına alınacak çocuk saymak gibi oluyor. Kaldı ki, “kız” kelimesinin bir de “bakire” anlamı var ki, bu anlam işleri büsbütün riskli kılıyor. Bu kimliğin “tespitini” kim ve nasıl yapacak?

“Ayıp/günah/ahlak”: İnsandan insana değişen değerler ıskalasıdır. Devletin ve yasaların görevi bu kavramları kullananların günlük yaşamımızı zehir etmemeleri için güvence sağlamasıdır. Yani, devlet “yaygın ahlakı” uygulamaz, bu ahlakın vatandaşlar üzerinde baskı olmaması için “güvence” sağlar. “Herkesin ahlakı kendine” tek çıkar yoldur. Yoksa her iktidar değişikliğinde (“çoğunluk” değiştiğinde) milletin farklı bir ahlak izlemesi gerekebilir ki sonunda insanlar çıldırabilir.

“Batı”, “çoğunluk”, “yaşam biçimi”: “Batı” kelimesiyle ne kastedildiği pek belli değil. Coğrafi terim, “kapitalizm”, “Hıristiyanlık”, “yabancı” veya “örnek düzen” anlayanlar var. Her ne ise, bir an için orada yaşadığınızı farz edin ve “çoğunluk normlarının” yaşam biçiminize karıştığını düşünün. Böyle bir ortamda yaşamayı kim ister ki! Empati yaparak “Batı”, “çoğunluk” ve “yaşam biçimi” kavramlarını yeniden düşünmek gerek.

“İnsan hakları”: Çoğunluk, azınlık, seçim, sandık gibi lafların arasında kaynayıp yok olmaması gereken çok önemli haklardır. Bu haklar uygulanmazsa antik dönemlerin demokrasisine döneriz: çoğunluğun azınlığı ezdiği demokrasiye. “Çoğunluğun da hakları var” söylemi bu alanda anlamsızdır; tabii ki öyledir. Zaten insan hakları kavramı tam da bu çoğunluk hakları var olduğu için önerilmiştir.

“Meşru-gayrimeşru”: Meşru “yasanın, dinin veya kamu vicdanının doğru bulduğu” imiş. Bir yaşam biçiminin meşru olması için hem yasanın, hem dinin, hem kamu vicdanının onayını alması gerekiyorsa vay azınlıkta kalanın haline! Kural böyle olursa Müslüman “Batı’da”, Hıristiyan da “Doğu’da” gayrimeşrudur. Budist her iki yanda gayrimeşru. Ya bir köyde kızların okula gitmesi “vicdanen meşru” değilse ne olacak? Yani birilerin vicdanıyla yasalar uyum içinde değilse? Demek “meşru” kategorisi pek işlevli olmuyor.

“Pirüs zaferi”: Kral Pirüs'ten kalmadır (Pyrrhus MÖ 319-272): Savaş alanında zaferler kazanır ama zayıyatı çok büyüktür. “Bir zafer daha kazandık mı yandık!” anlamındadır bu tür zaferler.

Yukarıdaki terimler yanlış kullanılırsa anlaşılamayız ve karşı tarafın ne dediğini bile anlayamayız. Anlamayınca da sinirlenmeye ve kızmaya başlarız. Yöneten de, yönetilen de paylaşır bu öfke duygularını. Bu duruma kutuplaşma diyoruz. Dilde belirsizlik, kafalarda karışıklık, yüz ifadelerinde gerilim yerleşir. Ama kavganın ötesinde başka şeyler de olur ki, aslında en kötü olan odur. Kavgalar döneminde (veya “seçimler döneminde”) gerilimden kazançlı çıkanlar olur, diyenler var. Ama bu doğru da olsa, bu başarının bir bedeli var. Çünkü bu arada ülkede yayılan mesajlar bir eğitim işlevi görür. Vatandaşlar yanlış mesajlarla kötü “eğitilir”. Vatandaşlık, insan hakları, hak ve hukuk gibi kavramların anlamları yara alır. Mahalle baskısı meşruiyet kazanır. Gerilim toplumsal barışı geciktirir. Yukarıda verdiğim tanımlardan çok farklı anlamlar yüklenir kelimelere ve algılara. Seçim kazanılır ama bu bir Pirüs zaferi olur.

Kavgalar yalnız zafer doğurmaz; kafaları karışık, değerleri sarsılmış insanlar da yaratabilir. Her zaferin bedeli de hesap edilmeli. Bu yazıda bir panik havası sezdiğinizse, doğrudur; bu kavramlar kargaşasında ben güvensiz hissediyorum. Yeni paradigmalara göndermelerle kavramlar belirsizleştikçe bende kaygılar artıyor.

Bu yazıyı bitirince, baktım, gündem değişmiş! Ek bir terime tanım öneriyorum: Dershaneler, bir isteğe karşılık veren özel teşebbüstür, vatandaş için ise bir seçim yapma özgürlüğüdür, yasal güvence altında olması gereken bir arzdır.